

**HUSSERL-en FILOSOFIATIK SANTUTASUNERA:
EDITH STEIN**

Edith Stein, buru pentsalarien artean anditzat eta gure gizaldiko emakumerik argienetarikotzat dago. Odolez judeutarra da; erlejiñoz be bai umetan. Gazte gaztetxorik Jaungoikoa ukatu eta erlejiñoa bertanbera itxiko dau. Bein, filosofi-irakasle eta idazle dala, Avilako Teresaren bizitzea, Teresak berak idatzia, eskuetan artu dau, irakurten asi eta ezin izan dau bera eskuetatik itxi dana amaituarte. Amaitu dauanean, ordurarte egia non dan eta zelan aurkitu aztertzen buru belarri ibilli izan danak, «egia auxe da, egia emen da» esan dau bere barruan. Bertatik bateoa eskatu eta or daukagu laster Jaungoikoaganatuta, len ukatu ebana sinistuta, Jaungoikoaren eta Eleizaren alaba eginda.

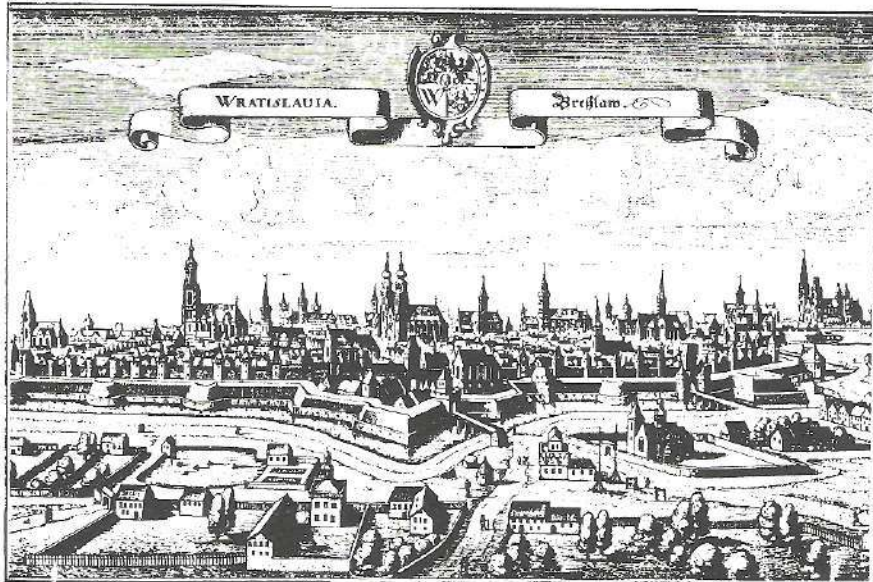
Andik aurrera Alemaniako katolikoan serbitzari gartsu egini emon ditu amabi bat urte: irakasten, itzaldiak egiten, emakumeen eta filosofoen batzarretan parte artzen, filosofi-lanak idazten eta abarretan, Hitler-ek olango lanak judeu diranentzat galerazo dituen arte. Orduan moja karmeldarretan sartu da, baina Hitlerarren amorruak Holandaraiño jarraituko deitso; 1942n, Auschwitz-eko sulabeetan aurkituko dau azkena, ango sulabe orreitan erreta.

Jakitunen artean filosofi-mailan izen andia dauan emakume oni, gaur, Karmel aldizkari au irakurleen eskuetara baiño lenago,

Eleizeak autormen andiagoa egingo deutso, altaretara eta zori-dunenen maillara jasota.

Ume-umetarik ikastun andia

Judeuak ziran Edith Stein-en gurasoak, judeuen oitura eta erlejiñoari zintzo eusten eutsoenak. Bizibearrak Lublinitz aldetik Breslau-ra aldatu zituen, 1890garren urtean. Gaur, Edith jaio zaneke uria, Breslau, Poloniaren muga-barruan dago. Edith Steinen senideak alemanak dira izkuntzaz. Europako garratearen ostean, Steindarrak Alemaniako ala Poloniako izan nai eben erabagi bear zanean, Alemaniaren alde egin eben euren aukerea.

Breslau, Edith Stein'en jaioterria

Antxiñako emakume judeutarrak lez, Steindarrak Jaungoikoaren esku-erakutsi anditzat eukela dirudi belaur andia izatea, seme-alaba asko munduratzea. Aitaitak 15 seme-alaba azi ei zituen. Edithen gurasoak, 11 seme-alaba. Lau umetxotan galduta,

gelditu jakezan zazpietik Edith izan eben azkenengoa. Baiña gazte onek egingo ditu Breslauko Steindarrak ospetsuen. Berak urtengo dau anai-arreba guztien artean buruz argiena eta ikaslanetarako egiñagoa.

Steindarrak, judeuak bai, baiña ez ziran aberatsak. Aitak erabillan saldu-erositik bizi dira: basoak erosi, mukurrak egin, bere legorpera ekarri, olak egin, zurak landu eta saldu. Baso erosi bat ikusten dagoala, il da bera, Edithen urte bi egin baiño lenago. Ama alargun gelditu dan arren, kikilduta gelditu barik, berak dau olgintzaren ardurea eta bere zazpi seme-alabak aurrea ataratea.

Edith txikia da amari atseginiek andiena emoten dautsana. Eskolak ikasteko eztago Breslau guztian bere alabatxo langorik. Eskola-mailla guztietan urtenena dator. Sei-zazpi urte dituala, atsegin dau irakurtea eta Schiller eta beste olerkari askoren bertsoak buruz ikasten ditu. Amasei urtegez Eskola andian sartu da. Maixu batek cretxi au emon dau, eskolan aurreratuena zein dan itandu deutosean: «Lenengoa, Edith; bigarren, iñor be ez; irugarren, naikoa urrintxo, beste guztiak». Alan be, olango lorak entzun arren, ezta bapere arrotzen. Orduxerik ikasi dau olango berbai jaramonik egin barik iguiñ artzen. Beti jarraituko dau eskola-lagunen iguin bako lagun eginda, euren jolasetan, naiz mendietara txangorik egiten danean, bai naiz eskolan ikastekoak ikasteko argitasunik eskatzen deusean, eta beste askotan, atzeratuen irakasle bihurturik.

Ikastaro sakonagoak Breslau, Gotingan eta Freiburgon

Breslauk bere Ikastetxe Nagusia, bere Unibertsitatea dau. An sartu da 1911n, Unibertsitate maillako ikasketak egiteko Alemanen literatura zar eta barritan, Germanistikan, sikologian eta Filosofian. Izkuntzetan, inglesa, frantseza, latin eta gerkoen izkuntza zarra ikasi ditu, izkuntz orreitan edozer irakurri, ulertu eta itzulpenak egiteko bestean. Eta eskola-lanak egiten diarduan baten, Unibertsitate atako liburutegian egun areitako filosofo barri baten izena, eta liburu ospetsuenetako bat be aurkitu ditu.

Filosofo barri ori Edmundo Husserl da, Gotingan irakasle da-
goana. Breslau itxi eta Gotingara aldatzeko eskaria egin dau.
Breslauko ikasturteren bat amaitzen dabenean, ikasleak jaitxo
bat egiteko oiturea dauke alkarri egiñiko kanta ta guzti. Edith
Stein onako bertsoak bota deutsoez:

Neska geienen amesa
«mosutxoak», ez besterik;
Gure Edithen amesa non da?
Bere Husserl'gan bakarrik.
Laster Gotingan euki bear du
aurrez aur bizi bizirik.

(Alemanez Husserl izenak «Husserl»'egaz bertso eginda).

Husserl orduan filosofi-eskola barri baten sortzaillea zan: feno-
menologi barri batena. Aren eskola sartu nai dau Edithek. Hus-
serl-ek aurrean euki dauaneko, ia bere lanik irakurrita daukan
itandu deutso eta arriturik gelditu da Edithen erantzunaz. Hus-
serl-en Logika ikerketak, bigarren tomo lodiraño irakurri di-
tuala. «Ori irakurteko gauza izan bazara, esan deutso berari, etza-
ra zu edonor, ez zara neska makala».

Gotingako ikastaldia asi ta bertatik, Europako gerratea sor-
tu da. Eta Edithek, filosofi-ikastea itxita, geixo zaintzako ikastal-
di bat eginda gero, an joan bear dau egoaldeko gudalekueetatik
urrun barik sortu dabon guda-geixotegi batera. Sei bat illabete-
ko geixozain lan neketsua gudalekutik joiazan zaurituak eta
edotariko geixoak zaintzen, beste geixozain eta mediku gazte
askoren artean. Geixotegia, egoaldeko udalekuan aldera egoana,
itxi egin eben, Rusiako gudarosteak atzera egin ebanean; baiña
eskola ona izan zan Edithentzat geixotegia, gizonak eta gizonen
nekeak urragoitik ezagutzeko era ederra emon eutsoelako. Filo-
sofi-ikasketako ez eban guztiz kaltegarri izan. Bere gauzen ar-
tean eroan zituen ara Homero eta Husserl-en azkenengo liburu
bat, tarteetan irakurri eta ikasteko. Husserl-en liburu orregaz
irabazi eban mediku gazteen adiskidetasuna be. Artean ez eu-
tsoen ondo begituten, medikuntza ikasten ziararduenean bat ete
zalakoan eta euren lan-lekua kenduko ete eutselakoan. Filoso-

1915.ean, mundu guztiko lenengo gerratean: Edith estudiante zala Gurutz Gorrian bere borondatez sartu zan gaixo-zain legez.

foen munduan bizi zala ikusi ebenean, adiskide egin ei jakozan. Filosofikaskle bategaz ez euken euren bizitzan areriorik. Ez joiazan bide beretik.

Gotinga-ra biurtuta, laster aterako dau irakasteko baimena (lizentiatu-
ra). Eta Doktor agiria aterateko lanari ekin gura deutso. Husserli tesia egiteko gaia eskatu deustanean, arritu da maixua. «Ain arin nai dozu egin lan ori? Iru bat urte bear izaten dira orretarako». Auxe izan da Maixuaren erantzuna. Baiña, alan nai olan be, gaia emon egingo deutso: *Einführung* dalakoa. Zer ete da ori?

Husserletzat «gauzak» or dagoz, aurrean dagoz, ez dira gure asmakizunak, filosofo batzuk esan dabenez, ez dira norbere buruak sortuak, gure buruak irudimenean arein irudia taiutzen badau be. Gauzen «gauzatasuna» erakutsi nai dau Husserlen fenomenologiak ta bardin beste nor guztien egiazko ezagutzera joan gura dau. Zelan sortzen da gure gogoan besteen egiazko ezaupidea, eta zeinbesteraño da ezagutza ori egiazkoaz. Besteen gogoaren barri, alkarren gogoen barri zelan lortzen dan aztertu eta argitzera eldu nai leuke. Arazoan argi ta zeatz zeatzu barik dauko Husserlek, eta orixe da Edith Steini ezarri deustan azter-lana, *Einführung* dalakoa, beste filosofo baten, Theodor Lips-en itz orrek gogoratu deustan gaia, ain zuzen. Lips-en lanak ondo aztertuta gero, azterketa ori egiteko eskatu deutso bere neska ikas-

leari. Ez da lan erreza. Sagar garratzari ezarri bear izan deutsoz agiñak Edithek; baiña ez dau atzera egin. Gogoan izan ditu bere amari bein baiño geiagotan entzuniko esanak: Jaingoikoak laguntzen dauala bein erabagi on bat artu danean, eta nai izatea al izatea dala. Eta Husserlek uste izan dauan baiño lenago burutu dau bere tesia. Mekanografa batek makiñaz jota, iru tomotan, aurkeztu eutsan bere maisuari. *Summa cum laude* gorengo mailla ondo eritxiaz deutsoe Edith Steini Doktor agiria.

Filosofo irakasle

Husserl poza ta arrotasuna eriola egoan bere ikasleagaz. Ara zelango tesi-lana egin dauan Edithek, esaten ei eutsen beste irakasleei. Eta laster argitaratu eban lan ori bere Fenomenologi Azterketazko Aldizkarian, 1917ko zenbaki baten, osorik ez bazan be. Izan be, Edithek ikuspegi askotatik argitu nai izan eban bere gaia, gogorik gogorako ezaguera ori, nor bakotxetik besteerako ulerkeran on, gizarteko artu-emonetara, etikara eta estetikara eta olako arloetara bere azterketa eroanez. Bide batez, gizonaren nor izatea, nortasuna, zetan datzan argitzera be jo eban. Tesiaren zati au argitara barik gelditu zan.

Bertatik, ordurarte Husserlek ikasle euki eban Doktor barrira laguntzailletzat artu dau, Unibertsitatean bertan. Bere fenomenologia Edithek baiño obeto ulertzen eta azaltzen zituanik ez ei egoan iñor. Edithen eskuetan itxi zituen bere eskuzko idazlanak be, argitaratzeko atondu eta sailkatu egiazan. Ainstesteraiñoiko sifñistea eukan bere laguntzailleagan. Edithen eskuetatik argiago ulertzeko eran urtetan ei eban askotan. Ortik salakuntza susterbako egin izan jako iñoz Edithi: maisuaren irakatsiak aldeztaraiñoiko ausardia ez ete eban artu iñoz. Salakuntza onek ez ei dau susterrik. Husserlek berak ikusi barik ez ei ziran argitaratzen. Alan be, laguntzailleak, idazkera argi ta zeatzagoa eukita, zerbait argiago ipini ba deutso Husserli, onen eta irakurleentzat, ainbat obe.

Beste fenomenologo baten idazlanak be Edithen eskuetatik urten eban argitara: Adolf Reinach zanarenak. Gottingan aurki-

tu eban, Husserlen laguntzaille. Bera ta bere emaztea adiskide min egin zituen. Judeuak biak, Edith bera lez. Alarguna katolika egin zan urteak geroago. Adolf gerratean il zan, protestanteen artean bateoa artuta gero. Alargunak Edithen eskuetan itxi zituen aren filosofi-idazlanak eta Edithen inprentara bialdu, zerbait geituta. Beste senar-emazte adiskide andi izan zituenak Konrad Martius senar-emazteak dira. Etxekotzat artuta euken bera, eta adiskide jarraitu eben, Edith katolika eginda gero be, eurak protestante izan arren. Eta au

Breslau'n, erlijio krisisean, eta egiaren bila

arrigarria: Konrad Martius andreak egin eutsan amabitxi Eleiza Katolikoan bateatu zanean, Eleizaren baimena lortuta. Andre au filosofi-irakasle eta idazle ugaria izan zan. Beronek argitaratuko zituen il aurretxoan (1960n) Edithen berari bialduriko 17 karta. Sheler-en irakastaldien entzule izana zan Edith Gottingan eta aren argibide batzuk eta Dilthey-renak be artu zituen bere tesia idazteko. Freiburggo eguntan beste filosofo askorekin, batez be fenomenologoekin, artu emon onean bizi zan, gelditu jakuzan karta gitxi batzuetatik agiri dauanez. Karmen Castro, gure Xabier Zubiri andiaren alarguna esan deuskunez, Husserlen ondoan ezagutu eban Edith laguntzaillea.

Filosofi-mundu orretan murgilduta, ez eban orraitio Jaungoikoaganako biderik aurkitu. Judeuen erlejiñoan otzituta, judeu izanda kristiñau egiñiko filosofo askoren artean bizi arren (Husserl bera be eta Reinach eta, Konrad Martius bardiñak zirean orretan), Edith Esteini ez jakon Kristoganako eta Jaungoikoaganako bultzadarik filosofiatic etorri. Beste bide batetik etorri jakon argia, Freiburggo filosofiatic lanetan sei bat urte eginda gero.

Aldi barria Edithen bizian, kristiñau eta katoliko eginda

Conrad Martius-tarren etxean jazo jako goitik berako aldakuntza osoa, adiskide andi dituen fenomenologo eta protestanteen etxean. Askotan eukiten dabe bera ostatuz. Eta bein, eurak kanporalditxo bat dauken egun batez, bera itxi dabe etxean bakarrik. Or dozu gure liburutegia eta or dozu zetan asti emon. Berak filosofoen liburuak ondo arakatuta daukezan ezker, ostean-go liburu bat artu dau eskuetan: Santa Teresaren Bizitza, Teresak berak idatzia. Asi da irakurten eta ezin izan dau eskuetatik itxi azkeñeraiño, dana irakurri arte. Eta amaitu dauanean bere barrurako esan dau: «Egia auxe da. Ementxe dago egia».

Urrengo egunean, Eleiza katolikoren siñiskaiak ikasteko liburu bat eta mezaliburu bat eskatu dau, eta andik laster meza-oste baten parroko jaunagana joan da Sakristira bateo-eske. «Baiña lenengo ikasi eta azterketa bat egin bear jatzu ia bateoan zer artzen dozun jakiteko» diñotso parroko jaunak, «Aztertu naikezu», diñotso berak abadeari. Gabon aurretuxoa da, eta Edithek urtebarri egunean artuko dau bateoa eta olantxe Eleiza Amaren magalpera dator. Jaungoikoaren graziak eragiñiko aldakuntzea izan da.

Oso gazterik eukan bere gurasoen erlijijiñoa itxita. Ama oso kezkatuik eukan orixe zala-ta. Sinagogan ez bazan, etxean ospatzen eben etxe atan barikutik zapaturako bitartea. Aspaldian ikusten eban bere alaba txiki kutunena olango ospakizunetarako otz baiño otzago. Eskolan Edithek ez eban artuko erlijijiño gauzetarako ezelango laguntasunik. Alemaniako eskolatan judeuentzat ez egoan erlijijiño-eskolarik artu bearrrik. Alan be, alemanen literatura zarreko ikaskizunetan, an ikasten eben Wulfila antziña antziña bateko Ebanjelioetako *Aita Gurea*. Oso eder eritxi eutsan, baiña besterik ez. Filosofoen artean begien aurrean ikusten zituen ainbat gizon jakitun, pentsalari andiak eta siñismendunak. Esaterako, Max Scheler Gottingan ezagutu ebana. Ori ikusiak aintzat artzekotzat egiten eutsan olako pentsalariak eukazan erlejiñoa, beste edozein pentsakera lez.

Beste argialdi txikien bat etorri jakon iñoz inguruan ikusi-

Breslau'n, gurasoen etxean, 1920.

koetatik. Reinach il zanean, alargunari bere atsekabea zelango berbaz adierazo asmau eziñik egoala, alargunak berak itxi eban mutu bere kristiñau fedeaz eta siñismenaz. Orduan be kristiñautasunari eder iritxi eutsan. Beste bein, bere lagun bategaz turista antzean katolikoan eleiza baten sartu danean, merkatutik etorri ta an sartzen ikusi dau andra bat bere otzaratxoa itxi, belaunikatu eta bakarrean otoiz egiten. Ez protestanteen eleizetan ez judeuen sinagogetan ikusi dau iñor bakarreko otoiz egi-

ten, ez areitara bake billa joaten. Argialditxook gora bera, berak gogor irauñ dau, eta Jaungoikoa ukatuta ezelango erlijio barik bizi izan da. Jaungoikorik bako utsa baten bizitza eroan dau.

Bere adiskideen etxean Santa Teresaren bizitza irakurrita jazo jakon aldakuntza etorri arte, Teresaren bitartez, Jaungoikoaren argialdia etorri jakon arte. Bateoan Teresa artuko dau izen barrizat. Eta Conrad Martius andreak egin dautso amabitxi. Au protestantea dan arren, Eleizeak emon egin deutso bear zan baimena.

«Emen dot egia» esan dau Edithek. Eta Jaungoiko gana eldu danean, egiaren iturrira bertara eldu da. Egiaren billa ibilli da orain arte. Bere maixuagan eta Max Schler-en agotik askotan entzun izan dau egiari ez jakola aterik itxi bear, ate guztiak zabaldu bear jakozala, aurre-eritxi barik jokatu bear dala egiaren aurrean; egia ez dauala gure buruak asmatzen; gure adimenari or aurrean agertzen jakola, ez dauala gure buruak asmatzen; gure adimenari or aurrean agertzen jakola, ez dauala berak egiten eta guztion laguntzaz billatu bear dogula. Orain zerbait geiago ikusi

ta ikasi dau: beste guztien ganetik, edo ostean, badala norbait diran guztiai eusten, egi guztiak argitzen. Eta norbait ori aurkitu dau, Norbait orregaz, *Egia*, egi guztien ganetikoa, Santa Teresak, filosofi barik, billa ta billa ibillita, egizale eta egi-billatzaile ain zintzoa zanak aurkitu eban Egia. Inongo egirik illuntzen ez itzaltzen ez dauana.

Orrela, Edith Steinen filosofi-mundua zabaldu egin da. Ikuspegi barriak aurkitu ditu. Eta andik aurrera egi-iturri biai eskatuko deutse argia. Folosofian tresna onak aurkitu ditu bateko eta besteko egi-mundua aztertu eta argitzeko.

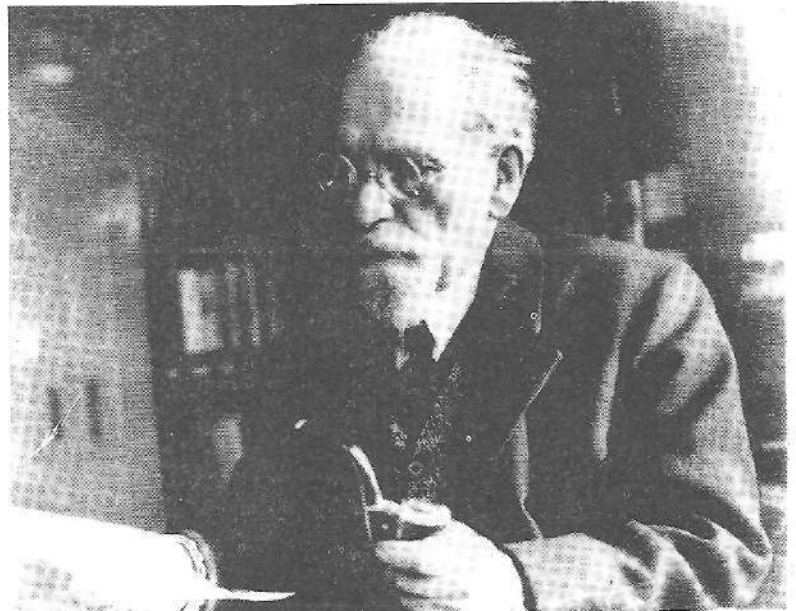
Barrero irakasle

Freiburgoko Unibertsitateari agur esanda, irakasle-lana ez dau bertanbera itxi. Bear bada, Teresaren moja-arte baten bertatik sartzea zan buruan erabillen gogorik biziena; baiña ain kristiñau egin barritan ez egikean ori erraz lortu. Irakasle jarraituko dau bere jakitea katolikoen alde ipiñita. Espiran moja domekarrak euken lizeon aurkitu dau lekua: Mojakin bizi, bertan ikasi, otoitz egin eta Lizeoan irakatsi. Zer irakasten dau? Aleman izkuntza, alemanen literatura eta kultura, batez be.

Baiña len Freiburgon artu eban ospea, filosofian ain jakituna dalakoa ez dauke askok aiztuta eta beragana doaz argi eske, laguntza eske, fenomenologia obeto ulertzeko eta olan. Gaiñera, bai bere eskolako ikasleai eta moja domekatarrai eurai beste ikastaldi batzuk emoten daki. Euren «Andereñoa» askok amatzat dauke. Gero opor-egunetan Breslau-ra, amagana. Amak badau alabearen maitasunaren bear izanik, batez be katolika egiñaz emon deutan miña arintzeko. Alabeak badaki min andia artu dauala amak len Jaungoiko bako egin jakona orain katolikoen arteko egiñaz. Miñik gitxiago amari emotearren, goizean goize-tik jagita egiten ditu eleizakoak eta etxeakoak jagi orduko an da amaren ondoan berari laguntzen.

Filosofogaietan Edithen balioa ezagutzen dabenak, Espiran laster ipiñi dabe Akinoko Santo Tomasen teologia eta filosofia ikasten. Batez-be egiaren ikerketari buruzko azterketak aztertzea

eskatzen deitsoe, Husserlen fenomenogiaz zelango berdintasun edo ezberdintasunak daukezan, ikusteko. Alan egin dau Husserlen omenaldirako beronen eskolakoak gertetan diarduen libururako bialdu dauan azter-lanagaz. Ori ez dau naikoa. Beste liburu bat, Santo Tomasena, ain zuzen, egiaren azterketakoa, alemanera itzuli eta azaltzera beartu dabe. Tomo bitan argitara agertuko da. Beste filosofi-lan batzuk Husserlen aldizkarian argitara emoten ditu.

E. Husserl, filosofo ospetsua, fenomenologia ren sortzaillea

Artu-emon andia darabil Beuron-go beneditarrekin. An dau bere arimaren zuzentzaillea eta an emoten ditu urtero gabon-egunak eta Aste santua ango liturgian parte artuz. Liturgiazaletasunaren eragiñez, liburu bi atera ditu, besteak beste: *Gaboneko misterioa* eta *Eleizaren Otoitza*. Jaungoiko gizon egiñaren

misterioa ondo gogoan daroa, eta liturgi-otoitzetan guztiz murgilduta dabil. Olango lan asko orduko aldizkarietan argitaratuko ditu lenengo eta gero banazean agertuko dira. Gero ta ospetsuago egin da Edith Stein izena. Filosofo ta teologoien batzarretarako deiak artzen ditu leku askotatik. Olango batzar nagusi baten Parisen izan da, orduko pentsalari andienen artean, bere agotik fenomenologiaren barri entzuteko. Bardin beste bein Salzбургoko batzar baten, entzuleak arrituta isten ditu bere agerkera apal eta itxurakeririk bape bakoaz, eta gero bere berben argitasunaz.

Deirik geien Alemaniako emakume katoliken aldetik jatorkoz. Alemani zabalean ibilli da emakumeak, etxean bakarrik ez, munduan, gizartean eta Eleizan dituen egitekoak azaltzen. Przywara, jesuita eta pentsalari andiaren eritxiz, Edith izan da emakumeen alde eta emakumeen arimea azaltzen gure gizaldian aurreren ibilli dana.

Askok eskatzen eutsoen, Espirako zoko itxi eta goragoko Ikastetxean baten sartu bear ebala. Breslauko Unibertsitatean sartzea lortu ez, ta azkenez, Munster-eko judeu diran guztiak kargu andietatik kentzea erabagiko dauan arte. Bien bitartean idatzi dauan filosofi-lanik andi ta sakonena asita dauko. Gai asko batu dau, lana aurrera ta aurrera daroa; baiña, beste eskualdi bat emonda, obeto landuta, moja sartu zan arte ez dau amaituko. An emongo deutso azken-eskua bere liburu sendoari, «Izate amaidun eta amaibakoa» aztertzeke idatzi ebanari.

Moja karmeldar eta idazle

Hitler-ek judeuen aurka asi dituen erasoakaz Edithek ez dauka agirian ezer egiterik. Ordurarte eleizgizonen aldetik ez dau besterik entzun irakas-lanetan ebala bere egitekorik egokiena eta bearrezkoena katolikoen onerako. Orain bere aspaldiko amesa betetako ordua eldu jako; Santa Teresaren alaben artean Karmeldegi baten sartzea, eta bere barruko bizitzeaz arduratzea, beste zeregin barik. Koloniako Karmeldegian artu dabe.

Lenago, amari agur egitera joan da. Agur eitera bakarrik

Eskolan andereño edo irakasle zala

ez. Amak urteetan aurrera doa-ta atsedena artzeko ordua dau, eta bere lantegia, oigintzakoa, saldu eta beste esku batzuetan is-teko bideak egin deutsoz. Eta Breslaun itxi dau, Errosa alabea la-gun dauala. Koloniatik astero, bariku guztietan, amarentzat ain egun santua dan egun orretan, karta bat egingo deutsalara agindu deutso. Eta Koloniara doa betiko agur eginda. Egun andia Edit-hentzat 1934ko jorraillaren amabostekoa: Karmengo Amaren soifnekoa jantzi dauaneko eguna. An ditu zorionak emoten ain-beste lagun: adiskide, Unibertsitateetako irakasle eta katolikoan alkarteetako ainbeste emakume. Husserlek joan eziña adierazoaz bere zorionak kartaz bialdu deutsoz.

Eroan dauan moja-dotea: bost kutxa andi, liburuz beterik,

besterik ez. Urrengo urtean, jorraillaren 21n, Profesa. Eta andik iru urtera, 1938ko jorraillaren egun berean, betiko profesà andia. Urrengo urtean, judeuentzat arrisku gorriko egunak sortu direala-ta Hitlertarren ixillik Edith Holandara, Echt-eko Karmeldegira aldatzea lortu dabe. Laster elduko da ara be Hitlertarren dana zapaldu bearra, batez be, judeuai deutsen amorrua eta arein aurkako esku gogorra. Eta 1942ko abuztuaren 2n, Edith eta Errosa bere aiztea, judeu katoliko askogaz batera eroan dabez, Auschwitz en erre eta ilteko.

Edithen azkenengo Poloniara joan-etorriok labur gogoratuta, emon dagigun Karmeldegian egin zituen idazlanen barri.

Karmeldegiko babeslekua otoitz-bizitzaren maitez artu dauan arren ez dabe ango nagusiak luma-laneko ain trebea dan aren eskua alperrik galtzen itxi nai. Bere eskuetan ipiñi dabe bertako Karmeldegia ren sorrera eta ordurarteiñoko bizitza, idatzi eta bertan bizi izan ziran moja ospe andikoenen bizitza bat edo beste idaztea. Baiña lan sakonagorik be egiñ eraso deutsoe. Askok dakie eskuartean erabili izan dauan filosofi-lan andi baten barri. Egin dauan filosofi-lanik sakonena eta luzeena da, len aitatu doguna: Izate iragokorra eta betikoa. Moja sartu aurretik beste izen bat emon eutsan, gitxi gorabera Egiña eta Egitekoa esan gura dauana. Aristoteles filosofiatik asita, Santo Tomasena zear, Kant eta azkenengo filosofi-eskoletaraiño itzalezko azterketa egin dau lan orretan izanaren eta izatearen inguruan, Husserl eta Heidegger-en filosofiaraiño. Or daukagu Edith, Jaungoikoaren ukatzaille izatetik Egia aurkitzeraiño egin dauan bidea. Or batu ditu filosofoen alde baterako ta besterako eretxiak. Edith alde guztietako filosofoen artean bere etxean lez dabil. Beretzat filosofoak, benetako filosofoak, guztiak dira alkarren senide. Gizonak izatea eta ez-izatea, edo oraindiño izan bakoa, batean ei ditu, nondikoa eta norakoa, lena eta geroa, igaroa eta betikoa. Azkenengo orrialdeetan Heidegger-en eretxiak aztertu eta zuzentzer a jo dau. Heidegger Freiburgoko egunetan ezagutu eban, ara fenomenologia ikasteko joan jakenean eta gero be alkarregaz askotan itz egiñak dira. Heidegger-en filosofiak azken baltzera daroa gizona. Arentzat gizona munduko izatera jaurtita

dago, eriotza eta ezerezean amaitzeko. Bere buruaren ikuspegi utsetik dabilrelako egin dau ori. Ez dau itandu gura izan Nork eta Zetarako jaurtia dan mundura gizona. Beste batzuen ikuspegiak be gogoan izan bear leukez, eta ikusi beste askoren aldetik argi oberik ez ete jatorkon. Or aurkituko leuke mistikoen aldetik datorren argia. Mistikoak badaki izatera nok jaurtia dan eta zetarako: maitasunak jaurtia da betiko zorionsu izateko Jaungoikogan. Izateak berez ez dau aldiaren barruan mugatua izaterik, ez amaitzerik. Aukera okerra egiten dabe alde baltz eta illunera begira jarrita, beste argirik ikusten ez dabenak.

Liburu au 1936rako amaituta egoan. Baiña argitaratzeko alegiñak ez eben ezer lortu Hitlertarrak judeuai cutzen amorrugaitik.

Azkenengo idazlana Holandan Echt-eko moja-lagunak eskatuta idatziko eban. An beste lantxo batzuk be idatzi ditu, eta bat, Holandako izkuntza ikasita, ango izkuntzan idatzia. Ara aldatu eta urrengo urtean, 1940n, ango mojai asmo ederra etorri jake burura: andik urte gitxi barru, 1942n, Joan Kurutzeko santuaren jaiotzako laugarren eun-urtea dala-ta, Edith-ek santuaren mistika eta bizitza aztertuz lan polita egikeala. Andik urte bira Joan Kurutzekoak izango dituen jaialdietarako omenaldirik ederrenetakoa izango litzake.

Edith-ek egiteko ori pozik artu dau. Otoitza askosaz be gi-

1931 aan, Viena'n itzaldi arnoille lezegin zituan joan-etorri baten

txiago galerazoko deutsan lana da. Eta ordogu barriro lumeari eragiten. Lenengo illabeteko nekea. Gero, dana irubiau eta auznartu ondoren, lanari taiua emon eta aurrera eroan. Beste amiar bat illabeteko lana. Lanok egitea ez jako izan mojen bizitzako egitekoen aringarri. Ez; mojen etxeko orduak, korurako eta otoitzerakoak, guztiak zeatz betetan ditu. Ori beti izan dau bere legea. Moja-bizitzak isten deutsazan bitartetxoetan ekiten deutso idazten. Eta askotan loari orduak kenduta, beranduago oeratu eta goizago jagita.

Irakasle, zientzi pedagogiako ikastetxean (Münster 1932-1933)

Gure fenomenologak begiratu zorrotz, sakon eta bi-

zia egin deutso Joan Kurutzekoari, bere irakatsietan, mistikaren aldetik eta literaturaren aldetik, eta santuaren bizia bere irakatsiekaz eta Kristoren Kurutzaz bat eginik erakutsi deusku, «Kurutzaren Jakintza» izenaz idatzi dauan liburu sendo orretan. Lenengo tesia idatzi ebanean asita, giza-nortasuna, nor betera eltzeko bidea aztertzeke joera andia izan dau Edith-ek; giza nortasunaren muiña erakusteko lan bat baiño geiago egin ditu. Orretara jotzen izan dau idatzi dituen emakume santa batzuen bizitzetan be. Joan Kurutzekoa aztertzekean bardin egin dau. Aren barruko nortasuna agirian ipintera egin dau.

Bear bada ez eban bere asmo guztia osotu. Bear bada, ba eukan zerbait geiago esateko. Baiña Hitler-en poliziak ez eutsan geiagorako astirik emon. Eta gero mojen gogoa be ez zan bete. Liburua, eurak gura ebenez, ez zan 1942n agertu, Joan Kurutzekoaren omenaldirako, 1950n baiño, 1942koa baiño giro ohea sortu zanean.

sortu zanean.

Judeua ta filosofi-irakasle izatetik santu izenera

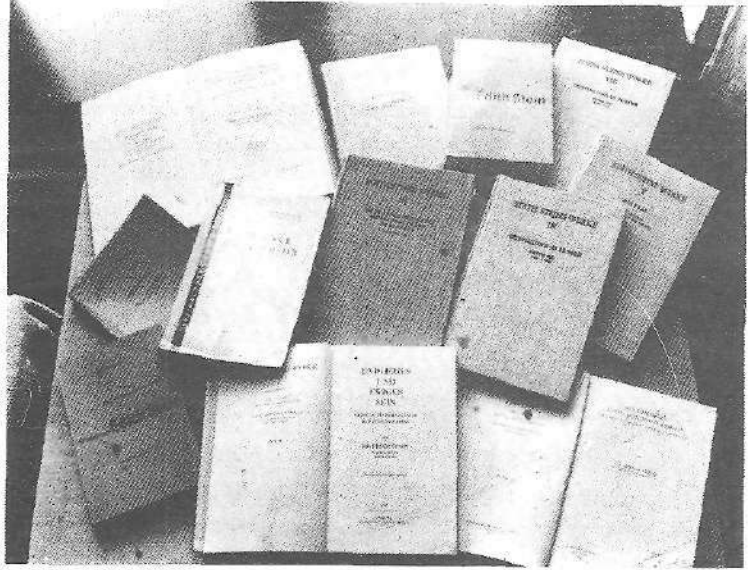
Gaur lerrook irakurlearen eskuetara eta begirapena orduko, *Zoriondunen* maillara jasota ipiñiko dau Eleizeak judeu eta filosofi-irakasle izaniko andre au. Non? Kolonian, moja sartu zaneke uri andian. Eta moja sartu zanean artu zituen izenakaz.

Fenomenologiatik, Jaungoiko bako bizitza itxita, santutasunerako bidea egin dau. Baiña fenomenologia itxi barik. Moja sartuta gero be, Husserl-en filosofia berak gizaldi onetako filosofitzat dauka, eta luzarorako filosofia izango dalako ustea dau. Egia esan, fenomenologiak adar bat baiño geiago ditu. Fenomenologoen arte badira kristiñau eta katoliko direanak, eta badira ez direanak be. Edith-ek berak be gatzetako bere Jaungoikobako fenomenologiatik aurrerakada andia egin eban Jaungoiko ta guztiko fenomenologijara. Orregatik ez eban galdu Husserlek beragazko eukan ondo eritxia. Are geiago; Husserlek bere ikasle ta laguntzaille izana, katolikoen arteko egin zanean filosofo katolikorik andienetakotzat eukan bein autortu ebanez. Eta bere egunen azken aldera, karta baten, onako autorpena egin eutsan orduan moja egoanari: «Gizon bidea Jaungoikoaganako bidea da, ez besterik. Ni neu teologiaren bidetik barik ibilli naz neure elburua eltzen. Zelanbait esateko, Jaungoikobarik joan gura izan dot Jaungoikoagana. Nire jakintzazko egibideetatik alde batera itxi gura izan dot Jaungoikoa, Jaungoikoa zuk lez ezagutu ez dabena! Aganako bidea urratzeko, federako bide ziorra Eleizakoa dala jakiñik... Jokabide onek bere arriskua daukana badakit. Eta neuk be arrisku ori izan neikean, neure biotz barrutik Jaungoikoagaz lotuta bizi eta biotz-biotzez kristiñau izan ezpanintz».

Bere fenomenologia ta guzti, Erronak izantautako teologo bik Edith Steinen idazlan guztiak, argitaratuak eta argitarabakoak, banan banan ondo aztertu ondoan, ez dabe areitan aurkitu Eleizearen irakatsien aurkako irakatsirik (Donostiako teologo batek, orraitio, orain dala ogeta zortzi urte, «Kurutzearen Jakintza» liburuan bakarrik ogeta bi fedearen aurkako esaera aurkitu eta salatu eutsazan), eta idazlan askotan, idazlearen santutasunez-

ko argiak Alemanian zear zabaltzen, eleizearen zerbitzari egiñik.

Ez filosofi-zale ez judeu izateaz ez zan lotsatuko. Kristiñau izateak lotsatu barik, poztu eta arrotu egiten eban. Onela iñonson bein karta baten adiskide bati: «Zuk ezin ziñake iruditu be egin zer da niretzat Jaungoikoaren erri aukeratukoa ta Kristoren erritarra izatea, kristiñau izatea, ez bakarrik gogoz, bai odolez be». Hitler-en politika-bideari laster igarri eutsan, nondik nora joango zan, eta bere judeu erritarren alde eskiñi eban azkenean bere bizia.

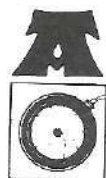

Edith'en liburu filosofikuak

Teresa judeutar bi izango doguz emendik aurrera zerutarren artean. Ain zuzen, gure egunotan argi gelditu da Teresa, Avilako santa aundia, judeutarren odolekoa zala. Aitarene aldetiko aita judeua izan ebala odolez eta erlijiñoz. Gaur beste judeu odoleko au, judeu garbiau jatorko ondora. Karmen Castro, Xabier Zubiriren alargunak esanik ez dogu esango, ia zergaitik ez

dauan egingo Erromak Edith Stein Eleizako irakasle, Avilako Teresa egin izan dauan lez. Larregi da Karmen Castrok eskatu dauana. Baiña Avilako judeu odoleko zan Eleiz-irakaslearen ondoan ez dator txarto eta ez da lotsatuko Breslauko beste au, Filosofian *Doktor* eta *Irakasle* izatetik, asi eta Jaungoikoagana eta santutasunera eldu dana. XXgarren gizaldiko filosofiaren argiez gainera, santutasunezko argiak emon dituena.

L. Akesolo

ESTUDIO
FOTOGRAFICO

ARGAZKARI

*Ezkontzak - Argazki gaiak saldu - Argazki-aldaketak
Lauki-ertz ipinketa - VIDEO - Plastifikatzeak
Fotokopiak (Txikitzeak)*

San Miguel kalean, 14
Urrut: 673 0509
AMOREBIETA

Trañabarren-Bloque, 1-4-13
Matiena - Abadiano